

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ПРАЦІВНИКА МІЛІЦІЇ ПРИ ВИКОРИСТАННІ ПОЛІГРАФУ ЯК РІЗНОВИДУ ПУБЛІЧНОГО МАЙНА

Здійснено дослідження одного з сучасних досягнень науки і техніки, які використовуються працівниками міліції в розслідуванні кримінальних правопорушень, зокрема такого технічного приладу, як «поліграф» або ж, як називають його в суспільстві, «детектор брехні», що є видом публічного майна, яке фактично використовується як інструмент певною посадовою категорією працівників міліції в реалізації їхніх повноважень.

Ключові слова: майно, публічне майно, речі, публічні речі, поліграф, поняття публічного майна.

**Паламарчук Іван
Васильович,**

здобувач кафедри
адміністративного
права і процесу На-
ціональної академії
внутрішніх справ

Одним з актуальних питань в адміністративно-правовій діяльності міліції є правовий статус її кадрів. Саме вони визначають ефективність функціонування цього державного озброєного органу виконавчої влади. Це добре усвідомлюється й за кордоном, про що свідчать висловлювання окремих учених. Так, відомий італійський дослідник А. Гріліні підкреслює визначальну роль діяльності особового складу сил охорони правопорядку поряд із законодавчими й організаційними заходами, спрямованими на захист демократичних інститутів і боротьбу зі злочинністю [1].

Важливим питанням, на думку американського поліцейста Б. Лоу, є управління поліцейськими для повноцінного використання їх у забезпеченні правоохоронної політики [2]. Поряд із тим теорія, нормативно-правове регулювання та практика кадрового забезпечення діяльності поліції з охорони правопорядку в зарубіжних країнах відзначаються певною специфікою, аналіз якої є цікавим для всебічної та об'єктивної характеристики сутності інституту поліції в сучасному світі [3].

У представників іноземних держав склалося переконання в тому, що стан правопорядку багато в чому

залежить від чисельності поліції. На це вказував экс-канцлер ФРН Г. Коль, підкреслюючи необхідність заходів щодо збільшення сил охорони правопорядку та поліпшення їх діяльності [4]. Тому зростання чисельності поліції є тенденцією загальносвітового рівня. Але й у сучасній зарубіжній поліцейській немає обґрунтованих критеріїв визначення потреб поліцейських органів в особовому складі.

На нашу думку, на сьогодні є потреба реалізації адміністративно-правового статусу міліції та зокрема працівника міліції, що, як зазначає С. Шестаков, надає можливість зміцнити законність, правову культуру працівника міліції за рахунок удосконалення підходів до організації діяльності працівника міліції, зокрема у взаємодії з громадянами, зміцненні державної та службової дисципліни, посиленні контролю та відповідальності за неналежне виконання службових обов'язків [5, с. 3].

Відповідно до тематики нашого дослідження виникає потреба в окресленні сутності адміністративно-правового статусу працівника міліції, зокрема у використанні ним деяких видів публічного майна як інструментів для здійснення своїх повноважень.

Звернення до цієї проблеми викликано ще й тією обставиною, що правовий статус працівника міліції є єдиним для будь-якого працівника міліції – від курсанта навчального закладу системи МВС України до міністра внутрішніх справ. На його основі визначається правове становище особового складу міліції в цілому. Також цим пояснюється потреба належного

нормативного закріплення адміністративно-правового статусу працівника міліції, адже реалізація працівником своїх повноважень переважно пов'язана з обмеженням прав і свобод громадян, вторгненням у сферу їх законних інтересів [5, с. 3].

Під час розгляду адміністративно-правового статусу працівника міліції в ракурсі використання ним публічного майна як інструменту з метою виконання покладених на нього обов'язків, особливо важливо розглянути саме тлумачення поняття публічного майна на прикладі одного з його видів, що використовується працівниками міліції в розслідуванні кримінальних правопорушень.

Науково-теоретичне підґрунтя для цієї статті склали загальнотеоретичні наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених А. Антоновича, А. Єлістратова, І. Тарасова, О. Майєра, К. Анапасенко, В. Мазаєва, О. Тадеєвої, С. Шестакова, О. Мотляха, Т. Лешковича, В. Варламова, І. Строкова. Значний внесок у дослідження цього питання зробив М. Карадже-Іскров, хоча розглядуване питання в його дослідженнях не здобуло достатнього наукового аналізу і подальшої розробки, з чим погоджується О. Тадеєва [6].

Працівники міліції виконують завдання держави, спрямовані на забезпечення особистої безпеки громадян: вони попереджають і припиняють кримінальні правопорушення, надають допомогу громадянам та юридичним особам у здійсненні їх законних прав та інтересів тощо.

Звернемо увагу, що в зовнішній сфері адміністративно-правовий

статус працівника міліції має характерні риси, які вирізняють його серед правових статусів інших суб'єктів права і можуть бути представлені у вигляді кількох груп. До першої входять властивості всього статусу в цілому – стабільність, похідність адміністративно-правового статусу працівника міліції від правового статусу, рівність для всього особового складу міліції і наявність спеціальної адміністративної правосуб'єктності як необхідної передумови виникнення статусу працівника міліції. Другу групу складають особливості, що характеризують лише окремі елементи статусу (обов'язки, права тощо). До них може бути віднесено превалювання владних повноважень, пов'язаних із застосуванням примусових заходів; реалізація статусу в позаслужбовий час незалежно від місця перебування працівника; покладання додаткових повноважень у випадку настання особливих умов; забезпечення охорони і захисту не тільки адміністративно-правових, але й цивільно-правових відносин та ін. [5, с. 29].

Вивчення повноважень, що входять до адміністративно-правового статусу працівника міліції, дозволяє виділити ті, які є цікавими в рамках нашого дослідження та зазначені в ст. 2, 5, 10 Закону України «Про міліцію» (далі – Закон) [7], а саме: безпосереднє вжиття заходів щодо належного виконання покладених на міліцію та працівника міліції зокрема обов'язків, передбачених Законом.

Однак у ході виконання працівником міліції своїх обов'язків, зокрема під час виявлення, запобігання і припинення кримінальних право-

порушень, а також за безпосередньої участі в розкритті кримінальних правопорушень у порядку, передбаченому кримінальним процесуальним законодавством, йому доводиться для ефективного й швидкого розслідування кримінальних правопорушень і встановлення винних та доведення їх вини залучати під час проведення слідчих дій сучасні досягнення науки і техніки (зокрема поліграфу – «детектора брехні»). Таким чином працівник міліції використовує певні «інструменти», нагально необхідні в повсякденній службовій діяльності при розслідуванні злочинів, тим більше якщо він здійснює розслідування кримінальних правопорушень у зоні проведення антитерористичної операції.

Саме поняття «інструмент» (з лат. *instrumentum* – «знаряддя») – суто технологічне поняття, яке означає технологічне оснащення (знаряддя або пристрій), які в процесі роботи безпосередньо стикаються з певним предметом з метою зміни чи контролю його форми, стану, властивостей тощо [8]. Зокрема таке поняття, як «інструмент» використовується в адміністративному праві ФРН, досвід та ідеї науки якої у свою чергу перейняло адміністративне право України [9].

Тому таким інструментом в адміністративно-правовому статусі працівника міліції та міліції в цілому є публічне майно, що використовується для виконання покладених на нього обов'язків. Публічне майно можна умовно поділити на спеціальні засоби; рухоме та нерухоме майно; публічні грошові кошти. У межах

нашого дослідження також можна окремо виділити різні новітні технічні пристрої, зокрема поліграф.

Однак деякі дослідники-адміністративісти у першій половині XX століття висловлювали твердження, що майно, яке використовується суспільством для задоволення своїх потреб, є «публічним», а майно, яке використовується для служіння цілям державного управління, є «адміністративним» [10, с. 54]. Але, враховуючи твердження вчених минулого століття, все ж треба брати до уваги і швидкість технічного прогресу, який у свою чергу набагато випереджає сучасну відповідність вітчизняного законодавства в регулюванні процесів, які супроводжується цим прогресом. У зв'язку з цим виникає необхідність детального розгляду такого виду публічного майна, як поліграф, що використовується окремою посадовою категорією працівників міліції для виконання покладених на них ст. 10 Закону обов'язків [7]. Відповідно до Інструкції щодо застосування комп'ютерних поліграфів у роботі з персоналом органів внутрішніх справ України (далі – Інструкція), він є різновидом психофізіологічної апаратури і становить собою комплексну багатоканальну комп'ютерну апаратну методику реєстрації змін психофізіологічних реакцій людини у відповідь на пред'явлення за спеціальною методикою певних психологічних стимулів. Отже, порядок його використання та правові підстави регламентуються фактично лише Інструкцією [11].

Таким чином, доцільно встановити більш чітке тлумачення такого

технічного приладу, як поліграф або «детектор брехні». Зокрема тлумачення терміна *поліграф*, окрім відомчої інструкції, дається у відомчих нормативних актах сусідніх держав – Інструкції МВС Російської Федерації «Про порядок використання поліграфа при опитуванні громадян» [12], в якій до поліграфів відносять пристрої, що використовуються для фіксації психофізіологічних параметрів (реакцій) людини за допомогою датчиків. Також відповідне тлумачення «поліграфу» дається і в Інструкції про порядок проведення органами державної безпеки Республіки Білорусь опитування з використанням поліграфа, де визначено, що поліграф – це технічний засіб, який не завдає шкоди життю та здоров'ю людей шляхом фіксації фізіологічної реакції опитуваного на запитання, тобто поліграф є технічним пристроєм, використання якого супроводжується під час проведення опитування будь-якої особи за її згодою [13]. Таке опитування проводиться працівником органів внутрішніх справ.

У свою чергу тлумачення терміна *поліграф* як технічного пристрою дається в багатьох джерелах. Зокрема О. Мотлях та деякі інші науковці визначають, що «поліграф» (від гр. *полі* (πολύ) – «багато» та *графос* (γράφω) – «писати»; дослівно може бути перекладено як «багатописець») – технічний прилад, функціонально призначений для одночасної багатоканальної реєстрації фізіологічних процесів, які відбуваються в організмі людини під впливом подразників, стимулів з метою подальшої інтерпретації отриманих результатів для виявлення

приховуваної інформації або діагностування правдивості чи неправдивості показань обстежуваної особи [14, с. 41; 15, с. 1]. Інше джерело зазначає, що детектор симуляції (поліграф) – це технічний засіб, призначений для реєстрації фізіологічних параметрів (зокрема параметрів дихання, серцево-судинної активності, шкіряно-кінестичної чутливості та ін.), який дозволяє виявити симуляцію і надати зареєстровані результати в аналоговій чи цифровій формі, які мають право застосовувати зокрема у прийомі на роботу в правоохоронні органи Республіки Молдови та у проведенні оперативно-розшукових заходів і кримінально-процесуального чи службового розслідування [16].

Отже, поліграф, або «детектор брехні», функціонує як інструмент працівників органів внутрішніх справ і працівників міліції безпосередньо для найефективнішого виконання покладених на них законом обов'язків.

Таким чином, поліграф є тим самим публічним майном, що використовується як інструмент для здійснення своїх повноважень працівниками міліції, зокрема слідчими та оперативними працівниками.

Слід зазначити, що цілком доцільно було б закріпити порядок використання поліграфа суб'єктами, які мають право такого використання на законодавчому рівні, як це зроблено в сусідніх державах. Адже в оперативних підрозділах правоохоронних органів України цей пристрій набув неабиякої ефективності у проведенні оперативно-розшукової діяльності. Зокрема він застосовується під час проведення опитування громадян за

їх згодою відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» [17]. Однак Т. Лешкович дотримується думки щодо доповнення вказаної норми положенням, яке безпосередньо закріпило б можливість здійснення таких опитувань [15, с. 13].

Також Т. Лешкович стверджує, що як допоміжний технічний засіб поліграф може використовуватися в проведенні низки слідчих (розшукових) дій, а саме допиту, пред'явлення для впізнання, обшуку та слідчого експерименту (у процесі підготовки до їх проведення та з метою перевірки отриманих результатів, а також безпосередньо під час допиту) [15, с. 13].

Ураховуючи те, що відповідно до Кримінального процесуального кодексу України зазначена низка слідчих (розшукових) дій здійснюється слідчими та дізнавачами органів внутрішніх справ у межах своєї підслідності [18], можемо зробити висновок, що поліграф – це вид публічного майна, яке використовується певною категорією працівників міліції як інструмент для максимальної реалізації їх повноважень для виконання покладених законом на міліцію завдань.

Список використаних джерел:

1. Grassi A. Principi di Stato / A. Grassi. – Roma, 1990. – P. 414.
2. Low B. Police Management / B. Low. – N. Y., 1985. – P. 300.
3. Опацький Р. М. Адміністративно-правовий статус працівників служби дільничних інспекторів міліції: поняття та шляхи вдосконалення [Електронний ресурс] / Опацький Р. М. – Режим доступу: <http://www.stationline.org.ua/index.php/filologiya/79/13473-administrativno->

pravovij-status-pracivnikiv-sluzhbi-dilnichnix-inspektoriv-milici%D1%97-ponyattya-ta-shlyaxi-vdoskonalennya.html.

4. Polizia Internazionale. – 1996. – № 1. – Р. 40.

5. Шестаков С. В. Адміністративно-правовий статус працівника міліції : дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Шестаков С. В. – Х., 2003. – С. 73.

6. Тадеева О. М. Генеза поняття «Публічне майно» // Адміністративне право і процес № 4(6)/2013 [Електронний ресурс] / Тадеева О. М. – Режим доступа : <http://applaw.knu.ua/index.php/arkhiv-nomeriv/4-6-2013/item/237-geneza-ponyattya-publichne-mayno-tadieieva-o-m>.

7. Про міліцію : Закон України від 20 грудня 1990 г. № 565-ХІІ.

8. Адміністративне право України. Акад. курс : підруч.: [у двох томах]: Т. 1. Заг. частина / ред. колегія: В. Б. Авер'янов (голова) та ін. – К.: ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2007. – 592 с.

9. Карадже-Искров Н. П. Публичные вещи. Вып. первый. Изд. Иркутской Секции Научных Работников / Карадже-Искров Н. П. – Иркутск, 1927. VII – 80 с.

10. Про затвердження Інструкції щодо застосування комп'ютерних поліграфів у роботі з персоналом органів внутрішніх справ : Наказ МВС України від 28 липня 2004 р. № 842.

11. Об утверждении Инструкции о порядке использования полиграфа при опросе граждан: Приказ Министерства

внутренних дел Российской Федерации от 28 декабря 1994 г. № 437 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.businesspravo.ru/Docum/DocumShow_DocumID_43239.html.

12. Об утверждении Инструкции о порядке проведения органами государственной безопасности Республики Беларусь опроса с использованием полиграфа: Приказ Комитета государственной безопасности Республики Беларусь от 22 августа 1998 г. № 91 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://pravo.levonevsky.org/bazaby11/republic50/text786.htm>.

13. Поліграф: наукова природа походження, нормативно-правове регулювання та допустимі межі застосування. монографія. – К.: «Освіта України», 2012. – 394 с.

14. Лешкович Т. А. Використання поліграфа в розслідуванні злочинів: сучасний стан та перспективи: автореф. дис. ... канд. юрид. наук / Лешкович Т. А. – Л., 2014. – 18 с.

15. О применении тестирования на детекторе симуляции (полиграфе) : Закон Республики Молдова от 12 декабря 2008 г. № 269-ХVІ [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://base.spinform.ru/show_doc.fwx?rgn=26924.

16. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18 лютого 1992 р. № 2135-ХІІ.

17. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2013 № 4651-VІ.

Паламарчук И. В. Административно-правовой статус работника милиции при использовании полиграфа как разновидности публичного имущества.

Проведено исследование по вопросу одного из современных достижений науки и техники, используемых работниками милиции в расследовании уголовных преступлений, в частности такого технического прибора, как «полиграф» или, как называют его в обществе, «детектор лжи», что является видом публичного имущества, которое фактически используется в качестве инструмента определенным должностной категорией работников милиции в реализации их полномочий.

Ключевые слова: имущество, публичное имущество, вещи, публичные вещи, полиграф, понятие публичного имущества.

Palamarchuck I. V. Administrative and legal status of a police officer concerning usage of the polygraph as a type of public property

One of the latest scientific achievements – polygraph or so called «lie detector» is thoroughly analyzed in the aspect of criminal offense investigation. This technical device is a type of public property used basically as an instrument to authorize the competency of the law enforcement personnel.

Key words: property, public property, objects, public objects, polygraph, concept of public property.

Стаття надійшла до редакції 11.09.2014